
Ayıntâb Zülkadriye Kütüphanesi İâne Kayıt Defterinin Tetkiki (19. Yüzyıl Sonu 20. Yüzyıl Başı)

Özgür KAZCI*
İsmail Hakkı ÜZÜM**

Özet

Gaziantep, tarih boyunca derin bir bilgi birikimine, çeşitli kültürlerle, birbirinden farklı din ve inanışlara, yaşam tarzlarına sahip olmuş ve bunu günümüze dek yaşatmıştır. Bu durum Gaziantep'in bazı dönemlerde, özellikle Türk-İslam uygarlığı döneminde, önemli bir kültür merkezi olmasını sağlamıştır. Bunun neticesinde Gaziantep'te önemli isimler yetişmiştir. Bu isimlerden biri de Bülbülzâde Abdullah Edip Efendi'dir. Gaziantep ilim hayatına önemli katkılar sağlamış olan Abdullah Edip Efendi şehrin kalkınması için elinden geleni yapmış, Antep'in düşman işgalinden kurtuluşu için mücadele vermiş ve Antep'i münevver bir şehir yapma uğruna ileri yaşına rağmen çalışmıştır. Gaziantep kültür hayatına katkıları içerisinde önemli bir yeri de kurmuş olduğu kütüphanedir. Abdullah Edip Efendi, Zülkadriye Kütüphanesinin kurulmasını sağlayarak bizzat kendisi yüzlerce kitap bağışlamış ve kütüphanenin eğitimciliğini de üstlenmiştir. Bu çalışmada Gaziantep Kent Arşivi'nde tek nüshası bulunan Zülkadriye Kütüphanesi ile ilgili bilgilerin yer aldığı defter tetkik edilmiştir. Defterde yer alan bilgilerde, kütüphanenin işleyişi, kitap listeleri, toplanan yardımlar ile bağışçıların listeleri yer almış ve bunlara çalışmada yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ayıntâb, Abdullah Edip Efendi, Kültür, Zülkadriye Kütüphanesi, Vakıf.

Inspection of AyıntâbZulkadriye Library Donation Record Book (End of 19th Century and early 20th Century)

Abstract

Throughout history, Gaziantep has had a deep knowledge, various cultures, different religion and beliefs, lifestyle has survived to this day. This situation made Gaziantep an important cultural centre in some periods, especially during the Turkish-Islamic civilization. As a result, important names have grown in Gaziantep. One of these names is Bülbülzade Abdullah Edip Efendi. Abdullah Edip Efendi, who made important contributions to the scientific life of Gaziantep, did his best for the development of the city, fought for the liberation of Antep from the enemy occupation and worked for the sake of making Antep an enlightened city despite his old age. The library established by Abdullah Edip Efendi has an important place in terms of its contribution to Gaziantep cultural life. Abdullah Edip Efendi donated hundreds of books and become the trainer for the library after founding the Library of Zulkadriye. In this study, the notebook including formation about the Library of Zulkadriye, which has a single copy in Gaziantep City Archives, has been examined. In the information in the book; the functioning of the library, lists of books, donation sand lists of donors have been recorded and these have been included in the study.

---

* Gaziantep Kent Arşivi ve Araştırma Merkezi El Yazması ve Nadir Eserler Uzmanı, e-mail: ozgurkazici@gmail.com

** Gaziantep Kent Arşivi ve Araştırma Merkezi Uzman Tarihçisi, e-mail: ismailhakkiuzum@gmail.com

---

Keywords: Ayıntâb, Abdullah Edip Efendi, Culture, the Library of Zulkadriye, Foundation.

Giriş

Gaziantep geçmişten günümüze birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve bazı dönemler kültür merkezi olmuştur. Kültürel anlamda Gaziantep'in tarihi incelendiğinde genel hatları ile ilgili olarak şu şekilde ifade edilebilir. Gaziantep merkezinin hemen yakınında, 12 km kuzeyinde, Dülük adı verilen yer oldukça önemli bir bölge olarak varlığını sürdürmüş ve birçok medeniyetin izlerini taşımıştır. Bu bölge Hititlilerin, Büyük İskender'in hâkimiyetinde kalmış, ayrıca Dülük'te Roma ve Bizans dönemine ait kalıntılar da bulunmuştur¹. Dülük kentinin güvenliğini sağlamak adına Gaziantep merkezinde yer alan kale Bizans döneminde güçlendirilmiş ve böylece şehir, kale çevresine yayılarak gelişmiştir². VII. asırda İslam orduları tarafından fethedilen şehir, İslam kültürü ile tanışmış, XI. asırdan itibaren de Selçukluların fetihleri neticesinde Türk hâkimiyeti başlamıştır. Haçlı seferleri ile bu bölge Urfa Haçlı Kontluğuna bırakılmışsa da Eyyubiler, Ayıntâb'ı hâkimiyeti altına almışlardır³. Özellikle bu dönemde şehir kültürel anlamda oldukça ilerlemiştir. Melik Salih Ahmed, Ayıntâb'da yöneticilik yaptığı sırada ilk esaslı imar faaliyetleri gerçekleştirmiş; camiler, medreseler, köşkler, bağlar, bahçeler inşa ettirmiş ve şehre dışarıdan pek çok insan getirterek şehrin nüfusunu arttırmıştır⁴.

XIV. yüzyılda şehrin bulunduğu yollar üzerinde ticaretin artması, güvenliğin sağlanması, lojistik merkezi olması gibi özellikler Ayıntâb'a bu dönemde "Arabistan'ın Gelinciği"⁵ adının verilmesini sağlamıştır. Memluk hâkimiyetine tekabül eden bu dönemde mimari alanda da gelişmeler yaşanmış; Boyacı Camii, Ali Nacar Camii, Eyüboğlu Camii, Kansu Gavri Mescidi ve Çeşmesi gibi önemli yapılar bu dönemde inşa edilmiştir⁶. Tüm bu özellikler Ayıntâb'ın bu yüzyıllarda kültürel bir merkez olduğunu göstermiştir. Buna dayanak olarak XV. Yüzyılın önemli bir tarihçisi olan Bedreddin Aynî⁷, Ayıntâb'ın güzel bir şehir olduğunu, 9 cami, 120 mescit, 20 hamam, 15 medreseye sahip olduğunu belirtmiş⁸; kültürel anlamda oldukça ileri olmasından ve çok sayıda ilim adamına ev sahipliği yapmasında dolayı Ayıntâb'a "Küçük Buhara" adını vermiştir⁹.

---

¹Hüseyin Özdeğer, *Onaltıncı Asırda Ayıntâb Livâsı*, C.1, İstanbul 1988, s.1-2.

²Rifat Ergeç, Hasan Yelken, *Bir Başka Gaziantep*, GBB Gazikültür A.Ş., Gaziantep 2016, s.111.

³İbrahim Ethem Çakır, *16. Yüzyılda Ayıntâb Şehri*, Yeditepe Yay., İstanbul 2015, s.34-36.

⁴Yunus Emre Tansü, Özgür Yücel, "Eyyübiler Döneminde Ayıntâb", *Tarihten Günümüze Ayıntâb-Gaziantep Sempozyumu*, GBB Gazikültür A.Ş., Gaziantep 2018, s.19.

⁵Sinan Doğan, "Memlûk Hâkimiyeti, Gaziantep'in Sosya Ekonomisine Etkisi", *Tarihten Günümüze Ayıntâb-Gaziantep Sempozyumu*, GBB Gazikültür A.Ş., Gaziantep 2018, s.34.

⁶Doğan, a.g.m. s.37.

⁷Ali Osman, Koçkuzu, "Bedreddin Aynî", *DİA*, C.4, İstanbul 1991, s.271.

⁸Mustafa Güzelhan, *Ayıntap Tarihinden Notlar (Düllük-Aynî Bedrettin-Ayıntâbın tarihte uğradığı istilalar)*, Gaziantep Kültür Derneği Yay., Gaziyurt Matbaası, Gaziantep 1959, s.16.

⁹Bilgehan Pamuk, "Ayıntâb Şehir Hayatında Vakıflar (XVI. Yüzyıl)", *Uluslararası Antep-Halep Vakıfları Sempozyumu Bildirileri 21-22 Aralık 2009 Gaziantep/23-24 Aralık 2009 Halep*, İstanbul 2014, s.14.

Yavuz Sultan Selim'in, 24 Ağustos 1516 Mercidâbık ve 23 Ocak 1517 Ridâniye seferleri sonucu Ayıntâb Osmanlı Devleti'nin topraklarına dâhil edilmiş¹⁰ ve 1523 yılında Tel Bâşer, Nehrül-Cevaz, Derbsâk (bir süre sonra Halep sancağına dâhil edildi) ve kaza merkezi Nefs-i Ayıntâb¹¹ şeklinde bir yapı oluşturulmuştur. Ayıntâb'ın Osmanlı hâkimiyetine geçmesi ile birlikte vilayet olana dek dönem dönem Halep ve Zülkadriye eyaletlerine bağlı bir sancak olarak kaza idari yapısında kalmıştır¹². Bu dönemden itibaren ara ara gerileme baş gösterse de Ayıntâb'da sanayi ve ticaret hızla gelişmiştir. Vakıflar yoluyla birçok medrese, kitaplık, han, hamam, cami, bedesten gibi bazı sosyal tesisler kurulmuş, transit ticaret önem kazanmış¹³ ve şehir çok yönlü gelişen bir yerleşim yeri olmuştur. Ayıntâb'ı iki kez ziyaret eden Evliya Çelebi, ilk gezisinin (1648) ardından ikinci gezisinde (1671-1672) kentin büyüdüğünü, daha fazla hanın, caminin olduğunu ve görkemli konakların yer aldığını belirtmiştir¹⁴. Yine Evliya Çelebi gezi notlarında şehirde 32 mahallenin varlığından, 140 mihrap, 7 dârülhadis, 140 sıbyan mektebi, 3,900 dükkân, 2 bedesten, 70 çeşme, 40 tekke, camiler ve medreselerin varlığından da bahsetmiştir¹⁵. Bu durum kentin canlı bir yapıda olduğunu göstermektedir.

XVIII. yüzyılda Ayıntâb'da bazı aşiretlerin saldırıları, göçebelere soygun ve yağmaları, yeniçeri askerlerinin itaatsiz hareketleri ve kavgaları gibi bir takım önemli problemler yaşanmıştır¹⁶. Bununla beraber XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu olumsuz koşullar haliyle Ayıntâb'ı etkilemişse de bu dönemde Gaziantep için "Antep mahmiyesi" tabiri kullanılmıştır. "Büyük Şehir" anlamındaki bu ismin kullanılmasında Ayıntâb'ın, Anadolu'nun güneyinde ve Suriye'nin kuzeyinde önemli bir mevkide bulunması, mimari yapıları¹⁷, önemli ilim adamları yetiştirmesi, eğitim ve kültürel hayatın aktif yapısı ile birlikte yoğun medreselerin varlığı etken olmuştur.

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren çeşitli konularda kitap toplanması ve kütüphane oluşturulması geleneksel bir hal almıştır¹⁸. Başlangıçta saray çevresince kurulan kütüphaneler Fatih döneminden itibaren eğitim-öğretimin vazgeçilmez bir unsuru olmuş¹⁹ ve yayılmıştır. Tanzimat dönemine kadar vakıf yolu ile oluşturulan kütüphaneler bu dönemden itibaren yerini yeni tip kütüphanelere bırakmışsa da vakıf kütüphaneleri varlığını devam ettirmiş ve geleneksel eğitim veren medrese öğrencilerine hizmet vermişlerdir²⁰. 1899 tarihinde Ayıntâb'da vakıf yolu ile kurulan ve müderrisliğini Abdullah Edip Efendi'nin yapmış olduğu Zülkadriye Kütüphanesi, geleneksel eğitim veren Zülkadriye Medresesi yakınına kurulmuştur. Bu kütüphane Ayıntâb eğitimine ve kültürüne katkılar sağlamış ve geliştirmiştir. Bu

¹⁰ Hilmi Bayraktar, "XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Antap'ın İdarî Yapısı ve İktisadî Durumu", *Osmanlı Döneminde Gaziantep Sempozyumu* (22 Ekim 1999), Ed. Yusuf Küçükdağ, Gaziantep 2000, s.83.

¹¹ Ahmet Gündüz, "Antep Şehrindeki Kişi Adları Hakkında Bir Değerlendirme", *Gaziantep Üniversitesi Ayıntâb Araştırmaları Dergisi*, C.2, S.2, 2019, s.2.

¹² Tahir Sezen, *Osmanlı Yer Adları*, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Ankara 2017, s.278.

¹³ Hale Şivgin, *19. Yüzyılda Gaziantep*, GBB Yay., Ankara 1997, s.17.

¹⁴ Hülya Canbakal, *17. Yüzyılda Ayıntâb Osmanlı Kentinde Toplum ve Siyaset*, İletişim Yay., İstanbul 2009, s.47.

¹⁵ Evliya Çelebi Seyahatnâmesi, Haz. Seyit Ali Kahraman, 9.Kitap, C.1, YKY Yay., 2.Baskı, İstanbul 2017, s.379-381.

¹⁶ Zeynel Özlü, *XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısında Gaziantep*, GBB Eğitim Kültür Serisi, Gaziantep 2004, s.21.

¹⁷ Şivgin, a.g.e., s.22.

¹⁸ Hakan Anameriç, "Osmanlılarda Kütüphane Kültürü ve Bilimsel Yaşama Etkisi" *OTAM*, Ankara 2006, s.5.

¹⁹ Anameriç, a.g.m., s.27.

²⁰ İsmail E. Erünsal, "Osmanlılarda Kütüphaneler ve Kütüphanecilik", *Millî Eğitim*, S.208, 2015, s.199.

kütüphanenin işleyişi ve kütüphanenin niteliği ile ilgili bilgilere ise kütüphane müderrisi tarafından tutulan defterdeki kayıtlardan ulaşmaktayız.

Abdullah Edip Efendi

Gaziantep'in kültürel anlamda zenginliği, yetiştirdiği âlimler ile gösterilebilir. Özellikle Osmanlı döneminde yetişen âlimler İstanbul'a dolayısıyla Osmanlı Devleti'ne kültürel anlamda katkı sağlamıştır²¹. Gaziantep tarihindeki önemli âlimlerden biri olan Abdullah Edip Efendi 1856 yılında Ayıntâb'ın Çukur mahallesinde doğmuştur. Babası Hacı Mustafa Efendi, XVIII. yüzyılın değerli âlimlerinden Hoca Mehmet Münip Efendi'nin torunudur. Hacı Mustafa Efendi, Kur'ân'ı ve hadisleri ezbere bülbül misali okuduğu için kendisine "Bülbül" lakabı; oğlu Abdullah Edip Efendiye de "Bülbülzâde" unvanı verilmiştir²². Abdullah Edip Efendi, ilk öğrenimini müderris babasından almış ve Maraş'ta Beyazıt Medresesi'nde, Kilis'te, Kayseri'de dersler almıştır. Ardından İstanbul'a giden Edip Efendi, İstanbul Fatih Medresesi'nde ders vermek için açılan ve 300 kişinin katılımı ile gerçekleşen sınavı en iyi derecelerde bitirmiş ve bir yıl bu medresede müderrislik yapmıştır²³.

1885 yılında İstanbul'dan Ayıntâb'a gelen Abdullah Edip Efendi, burada Mihaliye Medresesi ve Zülkadriye Medresesinde²⁴ müderrislik yapmaya devam etmiştir²⁵. Bununla beraber Vakıflar İdaresi ve Maarif komisyonlarında çalışmıştır²⁶. Ayrıca Abdullah Edip Efendi, Ayıntâb'da İngiliz işgali sırasında Türklerin haklarını savunmak üzere memleket eşraf, ayan ve bilginlerinden oluşturulmuş "Cemiyet-i İslamiye"²⁷ isimli cemiyetin başkanlığını da yürütmüştür²⁸.

İngiliz ve Fransız işgallerinde köy köy dolaşan Abdullah Edip Efendi, halkı Mustafa Kemal'in açtığı ulusal direniş bayrağı altında toplamaya çağırılmış ve her daim ulusal davadan

²¹ Detaylı bilgi için bakınız: Halil İbrahim Yakar, *Antepli Divan Şairleri*, Kayhan Matbaa, 1. Baskı, İstanbul 2013. Cemil Cahit Güzelbey, *Gaziantep Evliyalari*, İslami Hizmet Vakfı Yay., Gaziantep 1990. Cemil Cahit Güzelbey, *Gaziantep Büyüklere ve Gaziantep Meşahirine Ek*, Ankara 1988. Şakir Sabri, *Gaziantep Büyüklere Beşyüzelli Yıllık Alim ve Şairleri*, Gaziyurt Matbaası, 1. Baskı, Gaziantep 1934. Hikmet Turhan Dağhoğlu, *Gaziantep Meşahiri*, Gaziantep Halkevi Yay., 1939. Recep Dikici, "Osmanlı Dönemi Gaziantepli Alimler", Gaziantep'te Dini Hayat, Gazikültür A.Ş., Gaziantep 2017, s. 221-244.

²² Halil İbrahim Yakar, "Gazi Antepli Divan Şairleri", *Osmanlı Döneminde Gaziantep Sempozyumu (22 Ekim 1999)*, Ed. Yusuf Küçükdağ, Gaziantep 2000, s.188.

²³ Güzelbey, *Gaziantep Evliyalari*, s.145.

²⁴ Asıl adı Nasıreddin Mehmet Bey Medresesi olan ve muhtemelen 15. yy. başlarında Dulkadirli Beyi Nasıreddin Mehmet Bey'in Antep valisi olduğu 1402 yılında yaptırılan bina olarak bilinmiştir. Medrese Düğmeci Mahallesi, Suburcu Caddesi ile Eski Postane Sokağı'nın birleştiği doğu köşesinde idi. Medrese kitabesine göre Selim adlı birinin mütevellisinde olan medrese harap bir halde idi. Kaymakam Sabri Bey, gerekli faaliyetleri düzenleyerek vakfı almış ve 1890 yılında eğitime açmıştır. Daha sonra 1928 yılında harap bir vaziyette satılan medrese 1940 yılında yıkılarak şehir sineması kurulmuş, 1980 yılında da Şehir Pasajı ve iş hanı inşa edilmiştir. Halil İbrahim Yakar, *Gaziantep Kitabeleri Bir Şehrin Hüviyeti*, Ankara 2014, s.107.

²⁵ İbrahim Kutlu Özmantar, "Bülbülzâde Abdullah Edip Efendi (ö.1927)", *Gaziantep'te Dini Hayat*, Gazikültür A.Ş., Gaziantep 2017, s.434.

²⁶ Cemil Cahit Güzelbey, "Bülbül Zâde Abdullah Edip Bayram ve Bayram Soyundan Gelen Ünlüler", *Sabah Gazetesi*, S.5260 (22), 19 Nisan 1977, s.2.

²⁷ Ali Nadi Ünler, *Gaziantep Savunması*, Kardeşler Matbaacılık, 1.Baskı, İstanbul 1969, s.21.

²⁸ Sahir Üzel, *Gaziantep Savaşının İç Yüzü*, Doğu Matbaası, Ankara 1952, s.10.

desteğini çekmemiştir²⁹. Abdullah Edip Efendi, kendisine aktif görev verilmemesi üzerine Maraş'a gidip buranın kurtarılmasına destek vermiş³⁰ ve Ayıntâb için Maraş'ta yardım çağrısında bulunup vaazlar vererek bu doğrultuda Amal-i Milliye gazetesinde yazılar yazmıştır³¹. Daha sonra Ayıntâb'a gelen Edip Efendi, savaştan çıkan bir şehrin gelişimine katkı sağlamak ve eğitilmiş insana duyulan ihtiyacı azaltmak için hızla eğitim işleriyle meşgul olmuştur. Abdullah Edip Efendi 1927 yılında Kozluca Mahallesi'nde bir suikast sonucu yaşamını yitirmiştir³².

Zülkadriye Kütüphanesi Kayıt Defteri

Zülkadriye Kütüphane defterinde³³ yer alan bilgilere göre; Abdullah Edip Efendi, Ayıntâb'da müderrislik yaptığı dönem içerisinde Zülkadriye Medresesi'ne bağlı olan Zülkadriye Kütüphanesi'ni kurmuştur. Ayıntâb Suburcu mevkiinde bulunan kütüphanenin doğu ve güneyinde Zülkadriye Medresesi, kuzeyinde Hacı Battalzâdelerden Hacı Osman Bey veresi selamlığı, batıda ana yol ile çevrili olup, üç dükkânın üzerine kurulmuş ve bu dükkânlar da kütüphaneye vakfedilmiştir.

Zülkadriye Kütüphanesinin İşleyişi ve Kuralları

Kütüphane defterinde belirtildiği üzere Abdullah Edip Efendi kütüphane ile ilgili şu şartları ileri sürmüştür:

1. Ben hayatta iken kütüphane mütevellisi ve kütüphaneci olacağım. Ben vefat ettikten sonra da medresede kim müderris olursa o müteveli ve kütüphaneci olacak.
2. Kütüphaneci Salı, Cuma günleri ile tatil olan bayram günleri dışında her gün öğlen vaktinden ikindi vaktine kadar kütüphaneyi açacak, mevcut kitapların listesini talep eden şahsa gösterecek ve talep edilen kitabı kullanıcıya verecek. Gelen kullanıcının kitabı okumasına, incelemesine ve istinsah etmesine karışmayacak.
3. Kim olursa olsun Medrese haricinde gelen kullanıcılara ipotek verseler bile kitap verilmeyecek. Zülkadriye medresesi talebelerine talep ettikleri kitaplar okumaları için verilecek.
4. Kütüphanenin altındaki dükkânların senelik gelirleri ile kütüphaneci odasının tamiri, onarımı masrafları ve emlak vergisi ve arsa bedeli için harcamalardan ne kalırsa, kalan paranın üçte biri kütüphanede mevcut kitapların tamiri için harcanacak. Üçte birden artan paraya da muhtelif İslami kitaplar satın alınıp

²⁹ Cemil Cahit Güzelbey, "Bülbül Zâde Abdullah Edip Bayram ve Bayram Soyundan Gelen Ünlüler, *Sabah Gazetesi*, S.5288 (49), 21 Mayıs 1977, s.2.

³⁰Özmantar, a.g.e., s.438.

³¹Güzelbey, a.g.e., s.2.

³²Özmantar, a.g.e., s.438-439.

³³Zülkadriye Kütüphanesi defteri Gaziantep Kent Arşivi koleksiyonunda bulunmaktadır. Bu defter Abdullah Edip Efendi tarafından tutulmuştur. Defterde, kütüphanede bulunan kitapların listesi, matbu ve yazma eserler şeklinde cilt sayıları belirtilerek kaydedilmiştir. Kütüphanenin işleyişi ile ilgili bilgiler ve gelir gider masrafları da yer almıştır. Ayrıca defterde kütüphaneye kitap bağışlayan kişilerin isimleri ile beraber kitap listeleri bulunmaktadır. Yine Zülkadriye Medresesi ve Kütüphanesine maddi yardımlarda bulunan kişilerin isimleri ve bağışladıkları nesnenin cinsi de kayıt altına alınmıştır. Buna ek olarak, kütüphane inşasının tamamlanması üzerine Tuzcu Ahmet Efendi, Hacı Hanefizâde Abdullah Namık Efendi, Kilis müftüsü Bedrizâde Ahmet Hâkî Efendi ve Abdullah Edip Efendi'ye ait tarih manzumelerine yer verilmiştir.

kütüphaneye vakfedilecek. Kalan paranın üçte ikisi ise kütüphanecinin işlerine harcanacak.

5. Kütüphaneci her sene muhasebesini tutup şeri mahkemenin ve vakfın bilgisi doğrultusunda masraflarını (tamir, kitap alımları, ne kitaplar aldığını) kütüphaneye ait olan gelir-masraf defterine kaydedecek.
6. Kütüphaneci eğer bir kitabı kaybederse kitabın tazminatını verecek. Şehir müftüsünün kütüphaneciyi gözetme hakkı olup, kütüphaneci her sene muhasebesini şehir müftüsüne onaylatmalıdır.

Zülkadriye Kütüphanesinin Kuruluşu için Bağışta Bulunan İsimler ve Toplanan Yardımlar

1899 tarihinde Zülkadriye Kütüphanesi'nin inşası için halkın büyük bir destek verdiği, her meslek kesiminden yardımlar toplandığı tespit edilmiştir. Halk tarafından nakdi ve menkul yardımlar alınmış ve bu yardımlar liste halinde kütüphanenin iane defterine kaydedilmiştir.

Tablo 1.Zülkadriye Kütüphanesinin kuruluşunda toplanan yardımlar ve bağışçıları³⁴:

Kuruş	Para	Bağışçı	Açıklama
1692	30	Ayıntâb kâimmakâm izzetlü İsmail Fevzî Bey'den	254 nakden 148,30 defa
254		Faziletlü Hâkim Nazîf Efendi	225 Gönderdiği havara taş bahâsı gayr-ı ez nakliye aded 1000
142	20	Binbaşı izzetlü Süleymân Bey Efendi	1065/1692,30 Velioğluna kabal bedeline mahsûben verdiği.
23	30	Ayıntâb müftüsü faziletlü Şeyh Mehmed Efendi	_____
23	30	Müftü-i sâbık faziletlü Hacı Osman Efendi	_____
47	20	Mâl müdürü efendi, kâimmakâm Kâmil Bey zamanında	Bu kayıt olmayan iâne kâimmakâm sâbık İsmail Bey zamanındadır.
237	20	Tekke şeyhi Reşâd Tillo Mehmed Münîb Efendi	İsmail Bey zamanı mecîdî 5, Kâmil Bey zamanı mecîdî 5
600		Cenanizâde rifatlü Ali Bey	Havara taş bahası aded 1500
301	20	Hacı Hanifizâde rifatlü Ömer Efendi	_____
25	124	Mısrîzâde rifatlü Ömer Efendi	_____
381		Birecik hânedânından izzetlü Necîb Efendi	_____
254		Kethüdâzâde rifatlü İbrahim Efendi	_____
530		Seyyâfzâde rifatlü Abdülkâdir Behcet Efendi	Yontulmuş keymuh taş, aded 200/500, müehhîran nakden 30
118	30	Belediye reisi rifatlü Süleymân Bey	Kâmil Bey zamanında
150	30	Evkâf vekîli rifatlü Mustafa Ağa	_____
325	10	Nizîb hânedânından rifatlü Sâlih Efendi	İsmail Bey zamanında 254, Kâmil Bey zamanında 71,10
71	10	Müftîzâde rifatlü Hayrî Efendi	Kâmil Bey zamanında
71	10	Hacı Halil Ağazâde rifatlü Hacı Said Ağa	Kâmil Bey zamanında
127		Biraderi rifatlü Ahmed Ağa	_____

³⁴ Tablo, Zülkadriye Kütüphanesi defterinden olduğu gibi alınmış ve günümüz Türkçesine çevrilmiştir. Açıklama bölümünde defterde herhangi bir bilginin tespit edilmediği kısımlar çizgi ile gösterilmiştir.

30		Rüşdiye-i muallim-i evveli mekremetlü Hacı Mustafa Efendi	_____
23	30	Mekremetlü Mehmed Kudsî Efendi	_____
149	20	Hacı Hanifzâde mekremetlü Abdülhamid Efendi	_____
90		Kebkebzâde mekremetlü Mehmed Şâkir Efendi	Kiremidma'ahammâliyeaded: 1000
23	30	Kâdizâde mekremetlü Osman Efendi	_____
23	30	Necîb Hâcezâde mekremetlü Hacı Şerîf Efendi	_____
23	30	Kâtin Hâcezâde mekremetlü Fahreddîn Efendi	_____
428	20	Çitcizâde rifatlü Hacı Abdullah Efendi	İsmail Bey zamanı 381/ Kâmil Bey zamanı 47
399		Ehî Babazâde rifatlü Hacı İbrahim Efendi	_____
127		Rifatlü Tâceddînzâde Mehmed Tâhir Efendi	_____
23	30	Rifatlü Yüzbaşı Velî Ağa	_____
162	25	Rifatlü Zafizâde Mehmed Mazlûm Efendi	İsmail Bey zamanı 127/ Kâmil Bey zamanı 25/35
71	10	Rifatlü Dâizâde Sâdık Efendi	Kâmil Bey zamanı
127		Rifatlü Dâizâde Hasan Efendi	_____
22	20	Rifatlü Biraderi Ârif Efendi	_____
71	10	Rifatlü Gücegelizâde Abdurrahmân Efendi	_____
174	20	Tüccardan Kürt HacıAli Efendi	_____
127		Bayramzâde Mehmed Efendi	İsmail Bey zamanı 127/ Kâmil Bey zamanı 47/20
127		Hacı Patpatzâde Ökkâş Efendi	_____
238	10	Yahyâ Efendizâde Mehmed Efendi	_____
23	30	Komiser Hacı Mustafa Efendi	Kâmil Bey zamanında
23	30	Vergi kâtibi Mustafa Efendi	Kâmil Bey zamanında
23	30	Sundûk emîni Mustafa Efendi	Kâmil Bey zamanında
23	30	Mustantik muâvini Atâ Efendi	Kâmil Bey zamanında
23	30	Bedelât-ı nakdiye kâtibi Abdülkâdir Efendi	Kâmil Bey zamanında
23	30	Belediye kâtibi Muhammed Reşîd Efendi	Kâmil Bey zamanında
23	30	Belediye sundûk emîni Abdullah Efendi	Kâmil Bey zamanında
118	30	Hacı Hâlid Ağa'nın oğlu Sâdık Efendi	Kâmil Bey zamanında
23	30	Nüfus kâtibi Âsım Efendi	Kâmil Bey zamanında
118	30	Tilbaşârlı Ömer Ağa	Kâmil Bey zamanında
95		Ali Efendizâde Yakûb Efendi	_____
95		Çitcizâde Hacı ÖmerAğa	_____
63	20	İsa Beşezâde Hacı Mehmed Efendi	_____
63	20	Elbeylizâde Abdülkâdir Efendi	_____
60		Kafadârzâde Hacı Hüseyin Ağa	_____
72	20	Biraderi Hacı Ali Ağa	_____
23	30	Pekmezci Debbâğ Hacı Şâkir Efendi	_____
18		Çengelzâde Hacı Muhammed Ağa	_____
127		Kassâb Ökkâş Baba	_____
23	30	Keçecizâde Muhammed Efendi	_____
359	5	Kethüdâzâde rifatlü Mustafa Efendi	İsmail Bey zamanında 68, Kâmil Bey zamanında 71, 219 mev'üd iki liradır 290 (toplam)
47	10	Kethüdâzâde Ahmed Muhtâr Efendi	_____
63	20	Kethüdâzâde Necâtî Efendi	_____
32		Kethüdâzâde Mehmed Yâsin Efendi	İsmail Bey zamanında

47	20	Biraderi Abdullah Efendi	_____
23	30	Biraderi Ahmed Efendi	_____
47	20	Biraderi Mahmud Efendi	_____
12		Biraderi Hüseyin Efendi	_____
23	30	Kethüdâzâde Tâhir Efendi	_____
20		Hasırcızaâde Sâmi Efendi	_____
95		Tuzcuzâde Hafız Ahmed Efendi mukaddimen verdiği	_____
23	30	Fâzılzâde Ahmed Efendi	_____
6		Halil Baba	_____
11	35	Kebâbcı Güllü'nün oğlu Hacı Mahmud Ağa	_____
23	30	Kebâbcı Hacı Yûsuf Efendi	_____
23	30	Biraderi İbrahim Ağa	_____
23	30	Debbâg Kâdî Mehmed Ağa	_____
23	30	Çörekçizâde Mahmud Efendi	_____
60		Tılfâr karyesinde Gazrâzzâde Muhammed Ağa yediyle kâimmakâm İsmail Bey marifetiyle	_____
47	20	İskânzâde Neccar Hacı Mustafa	_____
12		Hocazâde'nin oğlu Mollâ Mustafa	_____
11		Bakkal Kara Ahmed Ağa	_____
60		Hacı Hanifîzâde Abdullah Efendi	_____
23	30	Biraderi Ârif Efendi	_____
23	30	Bulaşıkzâde Ârif Efendi	_____
23	30	Şerefzâde Şâkir Efendi	_____
23	30	Kaleağasızâde Mustafa Efendi	_____
23	30	Elbeylizâde Ali Efendi	_____
23	30	Kürt Bilâl Efendi	_____
23	30	Kebkebzâde Ahmed Efendi	_____
24		Güllüzâde Abdulkâdir Efendi	_____
11	35	Abbâszâde Mustafa Efendi	_____
11	35	Taşçızâde Abdullah Efendi	_____
11	35	Şevketzâde Ahmed Efendi	_____
7		Sıddîk Efendi	_____
4	20	Göğsüncüklü oğlu Abdülkâdir Efendi	_____
11	35	Genç Ağazâde Ahmed Efendi	_____
11	35	Tükmenzâde Muhammed Efendi	_____
12		İmânzâde Bekir Efendi	_____
11	35	Tâhir Efendi zâde Abdülkâdir Efendi	_____
11	30	Bedestân Şeyhi zâde Ahmed Efendi	_____
9		Emir Hamzazâde MehmedAli Efendi	_____
5		Mazlûm Efendi'nin Biraderi Ahmed Efendi	_____
23	30	Besteci Hacı Ömerzâde Mahmud Efendi	_____
12		Basmacızâde Şehy Mehmed Efendi	_____
23	30	Kâtib Hocazâde Hacı Şemseddîn Efendi	_____
11	20	Hacı Hıdırzâde Ahmed Efendi	_____
47	20	Bostâncı Şeyh Mustafa Ağa	_____
47	20	Biraderi Hacı Şeyh Ağa	_____
23	30	Biraderi Hacı Ahmed Ağa	_____
120	10	Kabalıcı Şeyh Mehmed Ağa ve şerikleri Hacı ve sairî	_____
47	20	Kabalıcı Mehmed Ağa Çağdımlı Memik kahyâ marifetiyle	_____
23	30	Bostâncı Velî Ömer'in oğlu Muhammed Ağa	_____
25		Bostâncı Hacı Bekir Ağa	_____

12	20	Bostâncı Kanber'in oğlu Mustafa Ağa	_____
10		Kabalıcı K�r Ali Ağa	_____
24		Bostâncı Hammâl'in oğlu 'Osman	_____
12		Bostâncı Koca 'Osman'ın oğlu Şâkir	_____
127		S�ylemezzâde Said Ağa'nın veresesi	_____
23	25	Mehmed AĞazâde Ali Efendi	_____
20	30	C�nb�z Hacı Mehmed Ali AĞa	_____
11	30	Kınacı'nın oğlu Ahmed AĞa	_____
23	30	Bakkal Hacı Kara AĞa	_____
10		Kın�vetçi Bekirz�de Mahmud Efendi	_____
23	30	K�my�z�de Abdülkâdir AĞa	_____
63	30	Ulumasereli Hacı Feth� bin Kürt Osman	_____
9		Hek�mz�de Muhammed Efendi	_____
24		Arkıklı Muhammed Ali'den arpa	4 timin Kethüdâzâde Hüseyin Efendi'ye satıldı
23		Dut bahâsı	_____
15		Çerkes oğlu Mustafa AĞa	_____
19		Alacacı Hacı Hanifi AĞa	_____
23	30	Mah�'nın oğlu bakkal Ali AĞa	_____
23	30	Gözübüyük'�n oğlu bakkal Mehmed Ali AĞa	_____
9		Deveci Hacı Mustafa AĞa	_____
23	30	Kabirci Çavuş Muhammed AĞa	_____
11	30	B�gcı Hacı Ahmed AĞa	_____
23	30	Ken�nz�de Hacı Mustafa AĞa	_____
13	20	Belibağlı oğlu Muhammed AĞa	_____
11	30	Hacı Efendi oğlu Ahmed Efendi	_____
11	30	Abd�nn�fi Efendi	_____
10		Çalık Ali oğlu bakkal Hacı Muhammed AĞa	_____
47	20	Kürt Hacı Cuma AĞa	_____
11	35	Attâr Hacı Fazl�z�de Murtez� Efendi	_____
12	10	Hacı Esto Mustafa AĞa	_____
11	35	Debbâğ Hacı Şerif AĞa	_____
71	10	EmiŐim oğlu Muhammed Emîn AĞa	Kâmil Bey zamanında
11	35	B�l�k emîni Hasan Efendi	Kâmil Bey zamanında
23	30	�rziy�n başı Zekeriyy� Çavuş Efendi	Kâmil Bey zamanında
18		Kürt Sem�k oğlu Memik Efendi	Kâmil Bey zamanında
23	30	Dâizâde Ömer Efendi	_____
27		Tütüncü Mem�k oğlu Ali AĞa	_____
13	20	K�nc� Vakk�s AĞa	_____
9		Ab�cı Hacı Memo AĞa	_____
10		Helebli Mehmed Efendi	_____
11	35	Kakeci Hacı Ahmed AĞa	_____
7	20	KefŐger Hüseyin ve Ahmed	_____
22	20	M�tek�id Yüzbaşı Hacı Mahmud Efendi	_____
29	30	Hacı B�k�z�de Hacı Osman AĞa	_____
58		Ham�mcı K�dir'e satılan yonka	_____
12		Uncu Mahmud AĞa	_____
23	30	Kas�b YeŐilbaŐ	_____
23	30	B�demz�de Ahmed Efendi	_____
13	20	Demirci Ali'nin oğlu Şâkir	_____
18		İskerderz�de Abdülkâdir Efendi	_____

7	20	Abâci Şeyhi'nin oğlu Bakkal Mehmed Ali Çavuş	_____
12		Kazâz Hüseyin Ağa	_____
15		Gazzâz Hacı Mustafa Ağa	_____
32		Kireççi Mustafa	Bir kantar kül kireç
16	10	Kireççi Şâkir Ağa	Yarım kantar
16	10	Kireççi Apik Ağa	Yarım kantar
5		Direkçi Hacı Ali	Temel içim kazık
20		Hacı Bekirzâde Memik Efendi	Mîh 2 kese
17		Hocazâde İbrahim Ağa	Tahta îâneten, aded: 15
40		Neccar Hacı Abdullah ve şerikinden	Kütübhâne damını kapamak ücreti bahsettikleri.
8		Neccar Abdi ve Basmacızâde Ahmed ücretinden bahsettikleri	_____
8	20	Attâr Şeyh Hacı Mehmed Ağa	Kalay bahâsı
22		Elbeylizâde Hacı Efendi	Sürgü, aded: 8,10, âvîzeye boncuk 28/12
250	20	Cağdın karyesinden	Direk îânesi, aded 31
107	20	Kilisecik karyesinden	Direk, aded 15
230		Nûrvâna karyesinden	Direk, aded 25 1 buçuk defa direk 15/3
7	20	Taşçı Ahmed'den	Parça taş, aded, 70
70		Abbâs Ahmed'den	Tahta-i esâsî muhayyer, aded 70
33	30	Elbeylizâde Mahmud Ağa	Tahta, aded 20 ve nakden bir mecîdî
32		Attâr Hacı İmâm Ağa	Mîh kîse 22/20, âvîzeye boncuk, aded 28/12
25		Neccar Emîn'in	Dükkânların üzerini örtmek ücreti îâne
32		Beyâzın oğlu Ahmed Ağa	Kiremid, aded 400
24		Manavcı Tâhir'in oğlu Hasan Ağa	Kiremid, aded 300
80		Hamâmcı Süleymân ve şeriki Hacı Mustafa	Kiremid, aded 1000
16		Nazab Kiyork'tan istirdâd olunan	Kemer ve keymuh taş bahâsında _____
215		Kütübhânededen fazla kalıp medrese-i Fevkânî hücre yapmak için satılan taş, aded 420, 50	_____
1		Bir atebe	_____
10		Keymuh yonulmuş taş, aded 4	_____
71	10	Ramazân-ı Şerîf'te bir gün vaazdan sonra cem' olunan	_____
12	20	Attâr Mehmed Şerîf	Boyalı kâğıd ve çiriş küçük odaya
100		Bostâncı esnâfından	İ'âneten dökülen çağıl bahâsı
415	35	Kurbân derisi bahâsı	_____
34		Büyük oda neccarlandıkta (20) neccâr İlyas (27) ve şeriklerinden hizmet îâneten	_____
38		Neccâr Çuloğlu Hacı Muhammed (25) ve şeriki Mehmed tarafından, neccâr Memik tarafından 13	_____
19	30	Elbeylizâde Neccâr Memik tarafından (6, 30), Neccâr Hacı Ahmed tarafından (6, 20), Neccâr Hacı Mahmud'un oğlu Mahmud tarafından (13)	_____
23	30	Bostâncı Sarı Fakı'nın oğlu Mehmed Ağa	_____
80		Defa Tuzcuzâde Hâfız Ahmed Efendi'den	_____

318		Eddâl Aliyyü'l-hayr Bayramzâdce Abdullah Edîb Efendi	_____
102	20	Kütübhanenin tahtında olan üç bâb dekâkînin üç yüz on yedi senesi fazla vâridâtı	_____
323		Kütübhanenin tahtında olan üç bâb dekâkînin üç yüz on sekiz senesi fazla vâridâtı	_____
14845		On dört bin sekiz yüz kırk beş gurûşa on para olduğunu tasdikât-ı mühür olundu. Hâfiz-ı kütüb (mühür)	_____

Zülkadriye Kütüphanesine Bağış Yapan Kişiler ve Bağışladıkları Kitaplar

Kütüphane defterinde bulunan ve Abdullah Edip Efendi'nin bağışladığı listede tüm kitap isimleri yer almaktadır. Ancak burada kitap isimleri konu alanına göre sınıflandırılıp şu şekilde belirtilmiştir: tefsir, kıraat, hadis, öğüt, vaaz, fıkıh, farz, tasavvuf, kelam, edebiyat, felsefe, gramer, mantık, sözlük, gayri Müslimlere ait kitaplar, tarih, matematik, hukuk, coğrafya alanlarında birbirinden farklı kitaplar, cilt adetleri, yazma eser ve vakıf eseri olup olmadıkları şeklinde listelenmiştir.

Zülkadriye Kütüphanesi kitap çeşitliliği ve sayısı bakımından oldukça zengindir. Abdullah Edip Efendi'nin bağışladığı 600 ciltlik eser, halk tarafından bağışlanan ve yıldan yıla elde edilen gelir fazlasıyla alınan kitaplar bu çeşitliliği arttırmıştır. Ancak Abdullah Edip Efendi'nin defterde tuttuğu kayıtlara göre Antep harbi sırasında bu kitapların bir kısmının zayi olduğu ve kütüphanenin yağmalandığı belirtilmiştir. Kalan kitapların fihristi maarif komisyonu tarafından hazırlanarak Ankara'ya gönderilmiştir. Kalan bu kitapların akıbeti ile ilgili Gaziantep Kültür Dergisi'nde 10 Mayıs 1969 tarihinde A. Refik Beçene tarafından yayınlanan bir yazıda, çok kıymetli el yazması ve taş basması eserlerin Abdullah Edip Efendi'nin torunları tarafından Gaziantep'te bulunan İmam Hatip okuluna hibe edildiği belirtilmiştir.

Kütüphanede Abdullah Edip Efendi'nin bağışladığı kitaplar dışında da bazı önemli eserler yer almıştır. Aşağıda yer alan tablolardaki kişiler tarafından toplu halde kitaplar bağışlanmıştır³⁵. Yapılan bu bağışlar ve bağışçıları kütüphanenin defterine özenle kaydedilmiştir.

Tablo 2. Arslanzâde tarafından bağışlanan eserler

Basma 'Aded	Yazma 'Aded	Arslanzâde merhûmun kitâbları		
1		Eyyühâ'l-veled Şerhi	1	Tasavvurât üzere hâşiye
1		'Avâmil Tuhfesi	1	İbn-i Haldûn Mukaddimesi
	1	Gâyetü'l-inzâr netâyicü'l-efkâr	1	Kasaba-i Mîmiye
	1	Tasdikât	1	Fetâvâ-yı Alî Efendi
1		Nuhbetü'n-nekr Tercümesi	1	Sefîne-i Râgıb
	1	Seyyid Alizâde	1	Şerh-i Mevâkif
			1	İşbâh Şerhi Hamdî
			1	'İssâm 'Ale'l-isti'âre
			1	Milel-i Nihal Tercümesi

³⁵ Bu bölümdeki tüm tablolar Zülkadriye Kütüphanesi defterinden olduğu gibi alınmış ve günümüz Türkçesine çevrilmiştir.

1		Farâ'iz Cerîdesi	1		Makâmât-ı Harîrî
1		Fenârî Cümlesi		1	Müsennâ Mesnevî, cild-i sâni
1		Müftizâde 'Alel'sti'âretü'l-Isâm		1	Tetâvâ-yı Ankaravî
	1	Kâdîmîr		7	Mesnevî Şerhi, Ankaravî
	1	Bustânü'l-'ârifin		1	Buhârî-i Şerîf, cild-i sâni
	1	Necâtü'l-musallî		1	Eczâ-i Mihnetkeşân, 'İzzet
	1	Necme-i Vehbî		2	Mecmû'a-i Fıkh-ı 'Atîk ve Cedîd
1		Şerh-i 'Akâyid		1	Kefevî 'Ale'l-isti'âre
1		Eşkâlü't-te'sîs		1	Sirâciye Şerhi, Seyyid
1		Esbâbü'n-nüzûl		1	Nâkıs-ı eczâ-i der-Muhtâr, cild-i evvel
1		Dürretü'l-vâ'izin		1	Hadîs mecmû'ası
	1	Hısn-ı Husayn Şerhi		1	Lugattan Multakıb
	1	Şifâ-i Şerîf		1	Mi'yârü'l-keîlâm, küçük risâle
1		Siyelkûtî 'ala'l-hayâlî		1	Keşfü'l-esrârredd-i Bektâşiyân
1		Harbutî		1	Fenârî Kıyâsiyesi
	1	'Arûz-ı Türkî küçük risâle			
1		Esmâr-ı Tevârih			
20	12	Menkûl			
	1	Bânet-i Su'âd Şerhi			

Tablo 3. Güceglizâde Abdurrahmân Efendi tarafından bağışlanan eserler

Basma 'Aded	Yazma 'Aded	Güceglizâde Abdurrahmân Efendi tarafından vakfedilen kitâblar
1		Muharrem, cild-i evvel
	1	Tasavurrât üzere 'ammâr
	1	Şâfiye
	1	Mes'ûd Rûmî
	1	Hüccetü'l-İslâm
	1	Mükerrer-i Vücûhdan
	1	Tebeyyün-i'l mahârim-i mev'izadan
	1	Teyyîr
	1	Kudûrî
	1	Kâdiye Hâşiyesi Mollâzâde
	1	Menâr
	1	Muhtâr

Tablo 4. Hacı Halîl Âğâzâde Ahmed Âğâ tarafından bağışlanan eserler

Basma 'Aded	Yazma 'Aded	Hacı Halîl Âğâzâde Ahmed Âğâ tarafından vakfedilen kitâblar
1		Mektûbât, İmâm Rabbânî
	1	Reşehât
	1	Şifâ-i Şerîf Şerhi, Şehâb
	1	Siyer
1		Birgivi Şerhi, Kâdîzâde
1		Kırâ'atün fi'l-'akâyid
1		Hadîs-i Erba'in Şerhi, İsmâ'il Hakkı
1		Şerh-i Dîvân-ı Hazret-i Alî
1	1	Nâkıs-ı Halebî

		Tevrât ve İncil Tercümesi
--	--	---------------------------

Tablo 5. Kethüdâzâde rif'atlı Mustafâ Efendi tarafından bağışlanan eserler

Basma 'Aded	Yazma 'Aded	Kethüdâzâde rif'atlı Mustafâ Efendi'nin vakfettiği kitâblar
1		Fetâvâ-yı Ankarevî
	1	Kudûrî
	1	Halebî-i Kebîr
	1	Sadrü'ş-şerîfe
	1	Mu'âdil Mültakî Şerhi
	1	Şerh-i 'Akâyid ve Hayâlî
	1	Fıkh-ı Ekber Şerhi
	1	Mutavvel
	1	Şer'a
	1	Tarîkat-ı Muhammediye
	1	Meşâri'ü'l-Eşvâk fî Fazlû'l-cihâd
	1	Menâkıb-ı Şeyh Safâddîn
1		Elifiye Şerhi, beyâz kâğıtlı
1		Tuhfe-i Vehbî
1		Tasavvurât ve Tasdikât
	1	Kul AhmedAlî El-Fenârî
	1	Şerh-i Ashâb-ı Bedr
	1	Beyzâvî, cild-i evvel bahş
	1	Şevâhidü'n-nübüvve

Tablo 6. Belediye mühendisi Sâ'im Efendi'nin bağışladığı eserler

Basma	(Kitap İsmi)	(Mevzusu)	(Dili)
1	Turuk u Ma'âbirden 'Âdî Yollar	Hendese	Fransızca
1	Turuk u Ma'âbirden Demir Köprüler	Hendese	Fransızca
1	Turuk u Ma'âbirden Köprüler	Hendese	Fransızca
1	Usûl-i İnşâ'ât		Fransızca
1	Madamdazel Pesinas'ın Mektûbları		Fransızca
1	Madam Sedine'nin Mektûbları		Fransızca
1	Fransa Üdebâsından Jibler'in Eş'ârı		Fransızca
1	Malemr'in Eş'ârı		Fransızca
1	Ronark'ın Âsâr-ı Müstehabesi		Fransızca
1	Bufler'in Âsârı		
3	Fenden Edebiyâta Dâ'ir Gazeteler, Mücellid		
1	Vapur ve Sâ'ât ve Sâ'ir Ma'ârif Mü'essesini Hâvî Târih		

Yıllara Göre Zülkadriye Kütüphanesi için Alınan Kitaplar

Kütüphanedeki kitapların sayısını ve çeşitliliğini arttırmak için 1901 ve 1908 yılları arasında muhtelif kitaplar satın alınmıştır. Buna göre alınan kitaplar ve tarihleri şu şekilde deftere kaydedilmiştir:

H. 1319 (M. 1901) yılında alınan kitapların listesi

Bin Hadîs-i Şerîf Tercümesi, matbu	Mecma'ü'l-emsâl, matbu
Nuhbe-i Dehebî, yazma	Sülûkü'l-memâlik, matbu
İsbât-ı Vâcib Risâlesi, matbu	

Toplam tutarı: 99,5 kuruş

H. 1320 (M. 1902) yılında alınan kitapların listesi

Fâtihatü'ş-'ulûm	Hâşiye 'alâşerhü'l-ezheriye
Âmentü şerhi, matbu	Şerhü'l-fevâkihü'l-ceniye
Es-sayfu's-sakîl, matbu	Behcetü'l-müşâk
Şerh-i Metâli'ü'l-envâr	El-Edebü'l-müfred
Risâle-i Bey' u Şirâ	Tuhfetü'l-a'mâlî
Fâtihatü'ş-'ulûm	Şerh-i Fusûsu'l-hikem liBâlî Efendi
Şerh-i Ucrumiye	

Toplam tutarı: 82 kuruş

H. 1323 (M. 1905) yılında alınan kitap listesi

Ahibb-i İ'lâm Şerhi (10 adet)

Toplam tutarı: 285 kuruş

H. 1324 (M. 1906) yılında alınan kitap listesi

Kenz Şerhi Keşfü'l-hakâyık

Toplam tutarı: 42 kuruş

H. 1325 (M. 1907) yılında alınan kitap listesi

El-Fetâvâ'l-Mehdeviyye (7adet)

Toplam tutarı: 190 kuruş

H. 1327 (M. 1909) yılında alınan kitapların listesi

Bedâyi'ü'd-dâyi'	Ma'lûmât-ı Kânûniye
Mecmû'a-i Kavânîn-i Cedîde	

Toplam tutarı: 162 kuruş

H. 1329 (M. 1911) yılında alınan kitap listesi

Târîh-i Ebû'l-Fârûk, gayr-i mücellid (6 adet)

Toplam tutarı: 83 kuruş

H. 1330 (M. 1912) yılında alınan kitapların listesi

GülistânTedrîsi	Merâkiyü'l-fellâh
Şerhü'l-Eşhmûnîâle'l-elfiyye	

Toplam tutarı: 58 kuruş

H. 1306 (M. 1908), H. 1331 (M. 1913), H. 1332(M. 1914) ve H. 1333 (M. 1915)**yıllarındaki gelirlerden alınan kitapların listesi**

Tatbîkât-ı Şer'iye, Târîh-i Edyân	KılıçzâdeHakkî Son Cevâb
HurâfâttanHakîkate	Nâmık Kemâl
Külliyât-ı Şeyhülislâm Mûsâ Kâzım	

Toplam tutar: 199 kuruş

Zülkadriye Kütüphanesinin Yıllara Göre Gelir-Gider Kayıtları³⁶

Zülkadriye Kütüphanesi'ne maddi yardım ve kitap bağışları dışında 3 adet dükkân vakfedilmiştir. Söz konusu bu dükkânlar kütüphanenin alt katında bulunmaktadır. Kütüphanenin sürekliliğini sağlaması ve temel ihtiyaçlarını karşılaması açısından bu dükkânlar oldukça önemlidir. Kütüphanenin 1899-1911 yılları arasında temel gelir ve giderleri deftere kaydedilmiş ve gelir-giderler şu şekilde belirtilmiştir:

Tablo 7. Zülkadriye Kütüphanesi H. 1317 (M. 1899) yılı gelir-gider kaydı

Dükkânlar	Gelir	Açıklama
1.Dükkân	50 kuruş	Recep ayında alaca dükkânı olarak kiraya verilmiş daha sonra boş kalmış, gelen kira bedeli 15 kuruş olarak belirtilmiş, ardından araba konulması için Zilkade ve Zilhicce aylarında Necati Efendi'ye 35 kuruşa kiraya verilmiştir.
2.Dükkân	25 kuruş	Cemaziyelevvel'in 10. gününden itibaren yirmi gün alaca dükkânı olarak kalmış daha sonra boş bırakılmıştır.
3.Dükkân	37 kuruş	Rebiülahir'in ortasından itibaren iki buçuk ay alaca dükkânı olarak kiraya verilmiş daha sonra boş kalmıştır.
Toplam	112 kuruş	

Gider	Açıklama
5 kuruş	Hikr-i zemin vergisi
102 kuruş	Kütüphanenin marangoz işlerinden kalan borcuna verildi.
107 kuruş	Toplam

Tablo 8. Zülkadriye Kütüphanesi H. 1318 (M. 1900) yılı gelir-gider kaydı

Dükkânlar	Gelir	Açıklama
1.Dükkân	105 kuruş	Muharrem ayından Şaban ayına kadar Necati Efendiye kiraya verilmiştir.
2.Dükkân	125 kuruş	Rebiülevvel'de kahveci Şeyh Müslim'e 5 kuruşa kiraya verilmiş. Takriben on gün sonra tahliye edilmiştir. Cemaziyelevvel'den Muharrem'e kadar devren bırakılmak üzere Kahveci Mehmet'e 120 kuruşa kiraya verilmiştir.
3.Dükkân	105 kuruş	Safer ayının ortasından itibaren Köşker Ali Baba ve ortaklarına kiraya verilmiştir.
Toplam	335 Kuruş	

Gider	Açıklama
5 kuruş	Hikr-i zemin vergisi
8 kuruş	Emlak rayiç bedeli

³⁶ Bu bölümdeki tablolar Zülkadriye Kütüphanesi defterindeki tüm veriler dikkate alınarak tablo haline getirilmiş ve günümüz Türkçesine çevrilmiştir. Her yılın ilk tablosunda gelir tutarı akabinde gider tutarları, karşılığı gösterilip hesaplanarak belirtilmiştir.

322 kuruş	Kütüphanenin borcuna verilmiş ve borcu kalmamıştır.
335 kuruş	Toplam

Tablo 9. Zülkadriye Kütüphanesi H. 1319 (M. 1901) yılı gelir-gider kaydı ve alınan kitaplar

Dükkânlar	Gelir	Açıklama
1.Dükkân	132 kuruş	Safer ayının başlangıcından itibaren araba koymak üzere aylığı 12 kuruşa kiraya verilmiştir.
2.Dükkân	72 kuruş	Üç ay köşkerlere ve üç ay alacacılara kiraya verilmiş daha sonra boş kalıp 319 Zilhiccesinin yirminci gününden itibaren İbrahim'in oğlu Neccar Hacı'ya 12 kuruşa kiraya verilmiştir.
3.Dükkân	120 kuruş	Köşker Ali Baba ve ortağına aylık on kuruştan bir yıllığına kiraya verilmiştir.
Toplam	324 kuruş	

Gider	Açıklama
5 kuruş	Medresenin hikr-i zemin vergisi
21 kuruş	Kütüphaneciye ait olan küçük hücrenin tabanı için sıva bedeli
198 kuruş	Kütüphaneciye verilen ücret
99 kuruş	Kütüphaneye ait olan ücret
323 kuruş	Toplam

1319 yılında kütüphaneye alınan kitaplar			
16 kuruş	Bin Hadîs Şerhi manzum Âsâr-ı Kemâl	Basma	Târîh-i tabî'îveyâketebâtârîhi, 1284
4 kuruş	Nuhbet-i Vehbî	Yazma	1286
2,5 kuruş	İsbât-ı vâcib risâlesi	Basma	-----
73,5 kuruş	Mecma' u'l-emsâl	Basma	1312
3,5 kuruş	Sülûku'l-memâlik fî tebdîri'l-memâlik	Basma	1286
99,5 kuruş			

Tablo 10. Zülkadriye Kütüphanesi H. 1320 (M. 1902) yılı gelir-gider kaydı ve alınan kitaplar

Dükkânlar	Gelir	Açıklama
1.Dükkân	144 kuruş	1 yıllığına arabacıya kiraya verilmiştir.
2.Dükkân	144 kuruş	1 yıllığına neccara kiraya verilmiştir.
3.Dükkân	120 kuruş	10 aylığına Şeker Ali'ye kiraya verilmiştir.
Toplam	408 kuruş	

Gider	Açıklama
42,5 kuruş	Soba
67,75+18	Kütüphane damına bardak düzme ve ücreti
3,75 kuruş	1.dükkânın frenkisinin değişimi
15 kuruş	5 kuruş kapı tamiri, 2,5 kuruş iki adet menteşe, 2,5 kuruş çengel, 5 kuruş marangoz ücreti
5 kuruş	Hikr-i zemin vergisi

9 kuruş	Emlak vergisi
164,30 kuruş	Kütüphaneciye verilen ücret
82,20 kuruş	Kitap almak için ayrılan para
407,5 kuruş	Toplam giderler

1320 yılı Kütüphane için alınan kitaplar				
Kuruş		Basma	Tarih	Fenni
3,20	Âmentü Şerhi Ferâ'idü'l-fevâ'id fi beyâni'l-'akâ'id	Basma		'İlm-i Kelâm
4,30	Es-Seyfü's-saykal fi'r-red 'alârisâletü'r-rahmânü'l-celîl	Basma	1313	'İlm-i Kelâm
15	Şerh-i Mutâla'u'l-envârî'l-hikmeti ve'l-mantık	Basma	1303	Hikmet
12	Şerh-i Fusûsu'l-Hikem Kabalî Efendi Eczâ	Basma	1309	Tasavvuf
2	Risâle-i Bey' u Şirâ	Basma		Fıkh
3	Şerh Ucrûmiye Küfrâvî	Basma		Nahv
3	Şerhü'l-fevâkihü'l-ceniyye 'alâmütemmimetü'l-Ucrûmiyye	Basma	1312	Nahv
3	Hâşiye 'AlâŞerhi'l-ezherli's-şeyh Hâlid		1281	Nahv
12	Kitâbü'l-Edebü'l-müfred	Basma	1309	Hadîs
18	Behçetü'l-müşâkû'l-ahkâmu't-talâk	Basma	1315	Fıkh
76,10				
3	Tuhfetü'l-a'âlî 'Alâ Şerhü'l-'Alî El-Kârî	Basma	1308	Kelâm
3	Fâtihatü'l-'ulûm Te'lifü'l-imâmü'l-Gazâlî	Basma	1322	Mev'ize
82,10				
Mezkûr vakfın ber-vech-i bâlâ îrâd ve masrafı icrâ edildiği. Hıfz-ı Kütüb (mühür) [AbdullâhEdîb], Müdîr-i Evkâf (mühür) [MahmûdAbdülcelîl]				

Tablo 11.Zülkadriye Kütüphanesi H. 1321 (M.1903) yılı gelir-gider kaydı

Dükkânlar	Gelir	Açıklama
1.Dükkân	108 kuruş	9 aylık geliri.
2.Dükkân	30 kuruş	3 ay köşkere kiraya verilmiştir.
3.Dükkân	120 kuruş	1 yıllığına Köşker Ali Baba ve Bekir'e kiraya verilmiştir.
Toplam	258 kuruş	

Gider	Açıklama
57,5 kuruş	Dükkânların direklerini desteklemek için Kara Ali'den ağaç kolon alımı.
14,75 kuruş	Hocazâde'den hamal yevmiyesi.
15 kuruş	Yakup oğlundan bir direk alımı.
23,75 kuruş	Zımmi Satik'ten bir ağaç kolon alımı.
1,5 kuruş	Mih
20 kuruş	Yevmiye
1 kuruş	Kargaburun
5 kuruş	Hikr-i zemin vergisi
9 kuruş	Emlak vergisi
50 kuruş	1 adet asma saat alımı.
40,5 kuruş	Kütüphaneciye verilen ücret.
20,5 kuruş	Kitap almak için ayrılan ücret, bu kitaplar 1323 senesinde alınacak
259,25	Toplam gider

Tablo 12.Zülkadriye Kütüphanesi H. 1322 (M. 1904) yılı gelir-gider kaydı

Dükkânlar	Gelir	Açıklama
1.Dükkân	132 kuruş	-----
2.Dükkân	144 kuruş	-----
3.Dükkân	120 kuruş	-----
Toplam	396 kuruş	-----

Gider	Açıklama
19,5 kuruş	İkinci dükkânın kapısına yapılan masraf.
10 kuruş	Sızdıran damın bakımı için tenekeci ve bardakçıya verilen ücret.
17,5 kuruş	Şerh-i hakâyid Siyelkûtfî, Milel-i Nihal, Ebhâ'l-kalâ'id, isimli kitabın tamiri için ayrılan ücret.
5 kuruş	Hıkr-i zemin vergisi.
9 kuruş	Emlak vergisi.
223 kuruş	Kütüphaneciye verilen ücret.
111 kuruş	Kitap almak için ayrılan para (bir sonraki yıla devredildi)
394,10 kuruş	Toplam giderler

Tablo 13.Zülkadriye Kütüphanesi H. 1323 (M. 1905) gelir-gider kaydı

Dükkânlar	Gelir	Açıklama
1.Dükkân	132 kuruş	Alaca dükkânı olarak kiraya verilmiştir.
2.Dükkân	144 kuruş	Alaca dükkânı olarak kiraya verilmiştir.
3.Dükkân	120 kuruş	Köşker dükkânı olarak kiraya verilmiştir.
Toplam	396 kuruş	

Gider	Açıklama
9 kuruş	Emlak vergisi.
5 kuruş	Hıkr-i zemin vergisi.
254,25 kuruş	Kütüphaneciye verilen ücret.
127 kuruş	Kitap alımı için ayrılan para. 285 kuruşa 10 ciltlik İhyâ-i 'Ulûm Şerhi alınmıştır.
25 kuruş	Vakfin borcuna verilen.
420,25 kuruş	Toplam giderler

Tablo 14. Zülkadriye Kütüphanesi H. 1324 (M. 1906) yılı gelir-gider kaydı

Dükkânlar	Gelir	Açıklama
1.Dükkân	132 kuruş	Alaca dükkânı olarak kiraya verilmiştir.
2.Dükkân	144 kuruş	Alaca dükkânı olarak kiraya verilmiştir.
3.Dükkân	120 kuruş	Köşker dükkânı olarak kiraya verilmiştir.
Toplam	396 kuruş	

Gider	Açıklama
110 kuruş	Kütüphanenin damına 1000 adet bardak dizmek için tahsis edilen ücret.
28,5 kuruş	8,5 kuruş nakliye ve 20 kuruş bardak dizme ücreti.
8 kuruş	Tenekeciye verilen ücret.
7 kuruş	Birinci dükkândaki pencerelerden birine billur cam takılma ücreti.
9 kuruş	Emlak vergisi.
10 kuruş	Şerh_iFüsûs ve Ebhâ'l-kalâ'id ve Seylü's-selâm kitaplarının ciltleme parası.
5 kuruş	Hikr-i zemin vergisi.
145 kuruş	Kütüphaneciye verilen ücret.
25 kuruş	Geçen seneden kalan vakıf borcu.
42 kuruş	47 kuruş kitap alımı için ayrılmış olup, 42 kuruşa Fıkıh ilminden basma Kenz Şerhi, Keşfü'l-hakâyık isimli kitaplar satın alındı. Kalan 5 kuruş gelecek seneye devredildi.
389,5 kuruş	Toplam gider

Tablo 15. Zülkadriye Kütüphanesi H. 1325 (M. 1907) yılı gelir-gider kaydı

Dükkânlar	Gelir	Açıklama
1.Dükkân	144 kuruş	Alaca dükkânı olarak kiraya verilmiştir.
2.Dükkân	144 kuruş	Alaca dükkânı olarak kiraya verilmiştir.
3.Dükkân	144 kuruş	Neccar dükkânı olarak kiraya verilmiştir.
Devreden	5 kuruş	Geçen seneden kalan.
Toplam	437 kuruş	

Gider	Açıklama
9 kuruş	Emlak vergisi.
5 kuruş	Hikr-i zemin vergisi.
282 kuruş	Kütüphaneciye verilen ücret.
190 kuruş	6 adet El-fetâvâ'l-mehdiyâtü 'an mevâ'iz Ömer Çelebi kitabı için verilmiş.
49 kuruş	Vakıf borcuna verilen.
535 kuruş	Toplam giderler

Tablo 16. Zülkadriye Kütüphanesi H. 1326 (M. 1908) yılı gelir-gider kaydı

Dükkânlar	Gelir	Açıklama
1.Dükkân	144 kuruş	Alaca dükkânı olarak kiraya verilmiştir.
2.Dükkân	140 kuruş	-----
3.Dükkân	47,5 kuruş	Saman koymak için Kethüdâ-zâde Hüseyin Efendi'ye kiraya verilmiştir.
Toplam	331,5 kuruş	

Gider	Açıklama
9,5 kuruş	Geçen sene belediyenin tulumba parası olarak dükkânlardan aldığı ücret.

11 kuruş	Celâlinü'l-fikhu'n-nâfi've Şâhire kitapların tamirine harcanan ücret.
6,5 kuruş	Birinci dükkânın küçük penceresine demir belbent (4 kuruş), dolaplara sürgü (2,5 kuruş)
49 kuruş	Geçen seneden kalan vakıf borcu.
9 kuruş	Emlak vergisi.
5 kuruş	Hikr-i zemin vergisi.
161 kuruş	Kütüphaneciye verilen ücret.
251 kuruş	Toplam giderler

Tablo 17. Zülkadriye Kütüphanesi H. 1327 (M. 1909) yılı gelir-gider kaydı

Dükkânlar	Gelir	Açıklama
1.Dükkân	140 kuruş	Alaca dükkânı olarak kiraya verilmiştir.
2.Dükkân	100 kuruş	Alaca dükkânı olarak üç aylığına kiraya verilmiştir.
3.Dükkân	95 kuruş	4 aylığına kiraya verilmiştir.
	80,5	Geçen yıldan kalan gelir.
Toplam	415, 5 kuruş	

Gider	Açıklama
15 kuruş	Kütüphanenin saçaklarının teneke tamiri için harcanan para.
35 kuruş	Bardak dizme ücreti.
12 kuruş	4 adet billur cam için harcanan para.
130 kuruş	32 top sedir üzerine alaca ücreti.
9 kuruş	Emlak vergisi.
5 kuruş	Hikr-i zemin vergisi.
72,25 kuruş	Kütüphaneciye verilen ücret.
278,25 kuruş	Toplam giderler

Tablo 18. Zülkadriye Kütüphanesi H. 1328 (M. 1910) yılı gelir-gider kaydı

Dükkânlar	Gelir	Açıklama
1.Dükkân	150 kuruş	Alaca dükkânı olarak kiraya verilmiştir.
2.Dükkân	150 kuruş	Alaca dükkânı olarak kiraya verilmiştir.
3.Dükkân	150 kuruş	Alaca dükkânı olarak kiraya verilmiştir.
	36 para	Geçen senenden devreden fazla para.
Toplam	450 kuruş 36 para	

Gider	Açıklama
48,5 Para 51,5	Orta dükkân frenkî 6,5 kuruş, on adet sürgü 7,5 kuruş, menteşe ve frenk mihî 0,75 kuruş, üçüncü dükkân daraba için tahta 12,5 kuruş, mih 10 kuruş, çengel ve sürgü 5,5 kuruş, frenkî 5,5 para, yevmiye ücreti 9 kuruş.
275, 35	Damin tenekelerini 48,5 kuruş, teneke yenileme 40 kuruş, tenekeciye ücret 2,5 kuruş, lehim 4 para, bardakçı 15 kuruş, soba 170 kuruş.
9 kuruş	Emlak vergisi.
5 kuruş	Hikr-i zemin vergisi.
42 kuruş	Kitap almak için ayrılan para.

84 kuruş	Kütüphaneciye verilen ücret.
84 kuruş	Vakfın borcuna verilen.
551,5 kuruş	Toplam giderler

Tablo 19.Zülkadriye Kütüphanesi için İstanbul'dan alınan kitaplar

1320 yılı Kütüphane için alınan kitaplar		
Kuruş		Tarih
133 kuruş	Bedâyi'ü's-sinâyi' fi Tertîbi'ş-şerâyi', matbu, Mısır.	1327
23 kuruş	Mecmû'a-i kavânîn-i cedide, İstanbul.	1328
6 kuruş	Zâbitaya Müsâviyât-ı Kânûniye.	1326
162 kuruş	Toplam	

Tablo 20.Zülkadriye Kütüphanesi H. 1329 (M. 1911) yılı gelir-gider kaydı

Dükkânlar	Gelir	Açıklama
1.Dükkân	150 kuruş	-----
2.Dükkân	135 kuruş	11 aylığına kiraya verilmiştir.
3.Dükkân	150 kuruş	-----
Toplam	435 kuruş	

Gider	Açıklama
32 kuruş	2. dükkânın marangoz işlerine verilen ücret.
9 kuruş	Emlak vergisi.
5 kuruş	Hikr-i zemin vergisi.
6 kuruş	Billur cam için harcanan para.
137 kuruş	Kitap için ayrılan ücret.
274 kuruş	Kütüphaneci verilen ücret.
463 kuruş	Toplam

Sonuç

Gaziantep'in yetiştirmiş olduğu önemli bir ilim adamı olan Abdullah Edip Efendi'nin Zülkadriye Medresesi müderrisliği görevinde iken kurmuş olduğu ve günümüzde varlığını sürdürmeyen Zülkadriye Kütüphanesi, zengin kitap çeşitliliği, durağanlığın aksine sürekli gelişim gösteren bir yapıya sahip olması ile Gaziantep'in eğitim ve kültür hayatına önemli katkılar sağlamıştır.

Kütüphane defteri içerisinde, kütüphanede bulunan ve konu bakımından tefsir, kıraat, hadis, öğüt, tasavvuf, kelam, coğrafya, edebiyat, felsefe, gramer, mantık vb. birçok alandaki kitapların tamamının isimleri, cilt-adet sayıları ve içeriği hakkında bilgiler belirtilerek liste halinde verilmiştir. Kitaplar medrese müfredatının ihtiyacı doğrultusunda seçilmiş olup medrese eğitimini destekleyici niteliktedir. Bu kitapların büyük çoğunluğu dini içerikli olmakla beraber tarih, edebiyat, coğrafya, Fransızca-İngilizce kitaplar, gramer, lügat, mantık gibi

---

alanlarda da eserler kütüphane bünyesinde yer almıştır. Yapılan bu çalışmada, Abdullah Edip Efendi'nin bağışladığı kitapların tamamının ismi tespit edildikten sonra kitaplar sınıflandırılmış ve kitap sayısı çok fazla olduğundan dolayı kitaplara konu başlıkları olarak yer verilmiştir. Ancak bağışta bulunan kişilerin bağışlamış oldukları kitapların isimleri çalışmada tablolar halinde verilmiştir.

Kütüphanenin kuruluşu için özellikle dönemin esnafından, tüccarından, âliminden, meslek erbabından, memurundan, köylerin ileri gelenlerinden yardımlar alınmış ve bu yardımlar kütüphane defterine isim ve yapılan bağışlar şeklinde özenle kaydedilmiştir. Söz konusu bu isimlerin meslek ve unvanları ile birlikte verilmesi Gaziantep tarihi ile ilgili yapılacak çalışmalara da kaynak sunabilecek niteliktedir.

Kütüphane defterinde, kütüphaneye vakfedilmiş olan 3 adet dükkân tespit edilmiştir. Bu dükkânlar çeşitli esnaf gruplarına kiraya verilmiş olup dükkânların ne amaçla ve ne kadar ücret karşılığı kiraya verildiği ayrıntılı bir şekilde yazılmıştır. Kütüphanenin elde edilen gelirlerine karşılık bir de yapılan harcamaları olmuştur. Kütüphanenin tüm giderleri, kitap alımı, kütüphane ve dükkânların bakımları, yıllık vergileri, personel ücretleri gibi giderler de en ufak ayrıntısına kadar deftere kaydedilmiştir.

Yapılan bu çalışma neticesinde Gaziantep'te ilgili dönemin kültür ve eğitim hayatıyla ilgili, medrese ve kütüphanelerde hangi tür kitapların bulunduğu, eğitimde vakıf ve kütüphanenin işleyişi ve bağışçıların eğitime katkısı gibi bilgiler yer almıştır. Ayrıca kütüphanenin kurulması için halkın geniş çaplı katılım göstermesi, herkesin belirli miktarda para ya da araç-gereç bağışlaması gibi alınan her türlü yardım da Gaziantep halkının kültüre ve eğitime ne derece önem verdiğini göstermektedir.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

Gaziantep Kent Arşivi Koleksiyonu Zülkadriye Medresesi ve Kütüphanesi Kayıt Defteri

Araştırma Eserler

Anameriç, Hakan, “Osmanlılarda Kütüphane Kültürü ve Bilimsel Yaşama Etkisi” *OTAM*, Ankara 2006, s.1-31.

Bayraktar, Hilmi, “XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Antap’ın İdarî Yapısı ve İktisadî Durumu”, *Osmanlı Döneminde Gaziantep Sempozyumu (22 Ekim 1999)*, Ed. Yusuf Küçükdağ, Gaziantep 2000, s.83-96.

Canbakal, Hülya, *17. Yüzyılda Ayıntâb Osmanlı Kentinde Toplum ve Siyaset*, İletişim Yay., İstanbul 2009.

Çakır, İbrahim Ethem, *16. Yüzyılda Ayıntâb Şehri*, Yeditepe Yay., İstanbul 2015.

Dağlıoğlu, Hikmet Turhan, *Gaziantep Meşahiri*, Gaziantep Halkevi Yay., 1939.

Dikici, Recep, “Osmanlı Dönemi Gaziantep’li Alimler”, *Gaziantep’te Dini Hayat, Gazikültür A.Ş.*, Gaziantep 2017, s. 221-244.

Doğan, Sinan, “Memlûk Hâkimiyeti, Gaziantep’in Sosya Ekonomisine Etkisi, *Tarihten Günümüze Ayıntâb-Gaziantep Sempozyumu*, GBB Gazikültür A.Ş., Gaziantep 2018, s.27-45.

Ergeç, Rifat, Yelken, Hasan, *Bir Başka Gaziantep*, GBB Gazikültür A.Ş., Gaziantep 2016.

Erünsal, İsmail E., “Osmanlılarda Kütüphaneler ve Kütüphanecilik”, *Milli Eğitim*, S.208, 2015, s.194-199.

Evliya Çelebi Seyahatnâmesi, Haz. Seyit Ali Kahraman, 9.Kitap, C.1, YKY Yay., 2.Baskı, İstanbul 2017.

Gündüz, Ahmet, “Antep Şehrindeki Kişi Adları Hakkında Bir Değerlendirme”, *Gaziantep Üniversitesi Ayıntâb Araştırmaları Dergisi*, C.2, S.2, 2019, s.1-20.

Cemil Cahit Güzelbey, “Bülbül Zâde Abdullah Edip Bayram ve Bayram Soyundan Gelen Ünlüler”, *Sabah Gazetesi*, S.5260 (22), 19 Nisan 1977, s.2.

_____, “Bülbül Zâde Abdullah Edip Bayram ve Bayram Soyundan Gelen Ünlüler”, *Sabah Gazetesi*, S.5288 (49), 21 Mayıs 1977, s.2.

_____, *Gaziantep Büyükleri ve Gaziantep Meşahirine Ek*, Ankara 1988.

_____, *Gaziantep Evliyaları*, İslami Hizmet Vakfı Yay., Gaziantep 1990.

Güzelhan, Mustafa, *Ayıntap Tarihinden Notlar (Düllük-Aynî Bedrettin-Ayıntâbın tarihte uğradığı istilalar)*, Gaziantep Kültür Derneği Yay., Gaziyurt Matbaası, Gaziantep 1959.

Koçkuzu, Ali Osman, “Bedreddin Aynî”, *DİA*, C.4, İstanbul 1991, s.271-272.

-
- Özdeğer, Hüseyin, *Onaltıncı Asırda Ayıntâb Livâsı*, C.1, İstanbul 1988.
- Özlü, Zeynel, *XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısında Gaziantep*, GBB Eğitim Kültür Serisi, Gaziantep 2004.
- Özmantar, İbrahim Kutlu, “Bülbülzâde Abdullah Edip Efendi (ö.1927)”, *Gaziantep’te Dini Hayat*, Gazikültür A.Ş., Gaziantep 2017, s.433-440.
- Pamuk, Bilgehan, “Ayntâb Şehir Hayatında Vakıflar (XVI. Yüzyıl)”, *Uluslararası Antep-Halep Vakıfları Sempozyumu Bildirileri 21-22 Aralık 2009 Gaziantep/23-24 Aralık 2009 Halep*, İstanbul 2014, s.7-16.
- Sabri, Şakir, *Gaziantep Büyükleri Beşyüzelli Yıllık Alim ve Şairleri*, Gaziyurt Matbaası, 1. Baskı, Gaziantep 1934.
- Sezen, Tahir, *Osmanlı Yer Adları*, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Ankara 2017.
- Şıvgın, Hale, *19. Yüzyılda Gaziantep*, GBB Yay., Ankara 1997.
- Tansü, Yunus Emre, Yücel, Özgür, “Eyyûbiler Döneminde Ayıntâb”, *Tarihten Günümüze Ayıntâb-Gaziantep Sempozyumu*, GBB Gazikültür A.Ş., Gaziantep 2018, s.9-26.
- Ünler, Ali Nadi, *Gaziantep Savunması*, Kardeşler Matbaacılık, 1.Baskı, İstanbul 1969.
- Üzel, Sahir, *Gaziantep Savaşının İç Yüzü*, Doğu Matbaası, Ankara 1952.
- Yakar, Halil İbrahim, “Gazi Antepli Divan Şairleri”, *Osmanlı Döneminde Gaziantep Sempozyumu (22 Ekim 1999)*, Ed. Yusuf Küçükdağ, Gaziantep 2000, s.151-196.
- _____, *Antepli Divan Şairleri*, Kayhan Matbaa, 1.Baskı, İstanbul 2013.
- _____, *Gaziantep Kitabeleri Bir Şehrin Hüviyeti*, Ankara 2014.
-